

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: tm.kanceleja@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

20.07.2020. Nr. 1-17/2441

Uz 09.07.2020 Nr. 6-1/412

Latvijas Republikas tiesībsargam

Par labticīgā īpašuma ieguvēja tiesību aizsardzību

Tieslietu ministrijā 2020. gada 10. jūlijā ir saņemta Latvijas Republikas tiesībsarga (turpmāk – tiesībsargs) 2020. gada 9. jūlija vēstule Nr. 6-1/412 (turpmāk – Vēstule). Vēstulē tiesībsargs lūdz Tieslietu ministrijai sniegt informāciju par labticīgā īpašuma ieguvēja tiesību aizsardzības problēmas risināšanas virzību un par provizoriskiem termiņiem, kad tā varētu būt atrisināta, kā arī ir lūgts norādīt, kādi konkrēti risinājumi minētās problēmas risināšanai ir plānoti.

Tieslietu ministrija Vēstulē minētajā Latvijas Republikas Satversmes tiesas (turpmāk – Satversmes tiesa) lietā Nr. 2016-07-01 paudusi viedokli, ka viens no svarīgākajiem kriminālprocesa uzdevumiem ir cietušā tiesību garantēšana taisnīgam krimināltiesisko attiecību noregulējumam. Likumdevējs, vadoties no Kriminālprocesa likuma mērķa, ir izvēlējis, ka kriminālprocesa ietvaros cietušais savas īpašumtiesības, kas viņam noziedzīga nodarījuma rezultātā ir atņemtas, atgūst, bet labticīgais ieguvējs var aizstāvēt savas tiesības uz zaudējumu atlīdzību civilprocesuālā kārtībā pret personu, kura viņam īpašumu ir atsavinājusi. Civilprocesuālā kārtībā vienlaikus tiek izskatīts arī jautājums par darījumu spēkā esamību un par darījumā iesaistīto personu labticīgumu. Informēju, ka Tieslietu ministrijas viedoklis attiecībā uz labticīgā ieguvēja tiesību aizsardzību kriminālprocesā kopš minētās Satversmes tiesas lietas izskatīšanas nav mainījies.

Satversmes tiesa minētajā 2017. gada 8. marta spriedumā lietā Nr. 2016-07-01 (turpmāk – Spriedums) izteikusi atziņas, kas Tieslietu ministrijas ieskatā būtu analizējamas, risinot jautājumu par labticīgā ieguvēja aizsardzības principa piemērošanu gan kriminālprocesa ietvaros, gan arī civiltiesiskajos strīdos. Satversmes tiesa Spriedumā norādījusi, ka apstākļi, ka ir konstatētas atsevišķas problēmas ar zaudējumu atlīdzināšanu, piemēram, vainojamā persona ir mirusi, tomēr nevar būt pamats tam, lai tiktu noteikts, ka zaudējumu kompensācija labticīgajam ieguvējam piešķirama no valsts

budžeta. Satversmes tiesa arī atzinusi, ka “personas, iesaistoties tiesiskajās attiecībās un slēdzot tiesiskos darījumus, vienlaikus uzņemas arī dažādus riskus (civiltiesiskās apgrozības risks). Savu tiesību aizsardzības labad tiesiskajās attiecībās iesaistītajiem subjektiem pirms tiesisko darījumu slēgšanas šie iespējamie riski būtu ar īpašu rūpību jāizvērtē”, turklāt “likumdevējam nav pienākuma pieņemt tādu normatīvo regulējumu, kas paredzētu no valsts budžeta kompensēt jebkuru risku, ko personas uzņemas, iesaistoties privāttiesiskajās attiecībās”¹. Satversmes tiesa Spriedumā arī izdara norādījusi, ka Satversmes 92. pants, tāpat kā jebkura civiltiesību norma, ir piemērojams tieši un nepastarpināti, tātad persona, kura uzskata, ka viņas tiesības ir nepamatoti aizskartas, atsaucoties uz Satversmes 92. panta trešo teikumu, ir tiesīga vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību par atbilstīga atlīdzinājuma piedziņu, un tas, protams, attiecas arī uz gadījumiem, kad personas tiesības ir aizskartas ar valsts iestādes darbību vai bezdarbību.² Vēl Spriedumā Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no publiskās ticamības principa atvasinātais labticīga ieguvēja aizsardzības princips var tikt ierobežots būtisku sabiedrības interešu nodrošināšanai, nosakot, ka tādi ieraksti, kas zemesgrāmatā izdarīti pēc noziedzīga nodarījuma, nevar tikt atzīti par tiesiskiem, proti, zemesgrāmatas ieraksts nenovērš īpašuma tiesību pārejas pamatā esošos tiesiskos trūkumus.³

Visbeidzot Satversmes tiesa Spriedumā norādījusi, ka izņēmums no publiskās ticamības principa nenozīmē, ka labticīga ieguvēja īpašuma tiesības nav jāaizsargā. Likumdevējs ir līdzsvarojis sabiedrības intereses un personu tiesisko paļāvību, nosakot to, ka trešajai personai ir tiesības civilprocesa kārtībā iesniegt prasību par pilna apmēra zaudējumu atlīdzināšanu, nevis īpašuma tiesību prasību.⁴

Gan Spriedumā paustās atziņas, gan arī nozares ekspertu viedokļi, kas tika pausti Satversmes tiesā lietas izskatīšanas gaitā, manā ieskatā norāda uz to, ka labticīgā ieguvēja aizsardzības jautājums kriminālprocesā nav viennozīmīgi vērtējams un potenciālie tiesiskā regulējuma pilnveidojuma mehānismi, iespējams, ir saistāmi ar ievērojamu finanšu resursu piesaistīšanu no valsts budžeta, tādējādi manā ieskatā ir nepieciešama plašāka diskusija par šo jautājumu, kā arī resursi un laiks šī jautājuma kvalitatīvai un padziļinātai izpētei. Turklāt no Spriedumā paustā arī neizriet nepieciešamība meklēt nekavējošus risinājumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai labticīgā ieguvēja aizsardzības jautājumā.

Vienlaikus informēju par vairākām būtiskām Tieslietu ministrijas prioritātēm mazāk aizsargāto personu grupu tiesību nodrošināšanā, kuru realizāciju ir plānots veikt tuvākajā laikā:

1 Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 24.1. punkts.

2 Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 24.2. punkts.

3 Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 25.2. punkts.

4 Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 25.3. punkts.

1) bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveide, par ko atbildīgā iestāde ir Labklājības ministrija, taču Tieslietu ministrija saredz sevi kā nozīmīgu resursu bērnu tiesību aizsardzības jautājumu risinājumiem savas kompetences ietvaros, un Tieslietu ministrijas rīcībpolitikā ir aktuāli vairāki jautājumi, kas risināmi bērnu tiesību aizsardzības sistēmas ietvaros, piemēram, likuma “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” pilnveidošana, kam izveidota darba grupa, kuras ietvaros ir plānots diskutēt gan par institucionālajām izmaiņām, gan par preventīvā darba pilnveidošanu un audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu sistēmas efektivizēšanu, kā arī darbs pie vismaz daļas nopietnāko bāriņtiesu lēmumu nodošanas tiesu kompetencē;

2) piespiedu nomas un dalītā īpašuma problemātika, proti, šobrīd izskatīšanai Ministru kabinetā tiek virzīts likumprojekts “Grozījums likumā “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību””, ar kuru paredzēts ieviest likumiskās zemes lietošanas tiesības un noteiktu zemes lietošanas maksu neatkarīgi no piespiedu dalītā īpašuma rašanās iemesliem, kā arī ar kuru tiek risinātas citas ar piespiedu nomu saistītās problēmas;

3) fizisko personu atbrīvošana no parādsaistībām. Tieslietu ministrija ir izstrādājusi likumu par fiziskās personas atbrīvošanu no parādsaistībām un ar to saistītu sešu likumprojektu paketi, kas ir atbalstīti Ministru kabinetā, taču tie vēl jāpieņem Saeimai. Šajos likumprojektos plānots nodrošināt iespēju fiziskām personām, kurām ir zemi ienākumi un neliels parādsaistību apmērs, noteiktā kārtībā atbrīvoties no šīm parādsaistībām, jo šobrīd Maksātnespējas likumā ietvertais fiziskās personas maksātnespējas process ir salīdzinoši dārgs un nav piemērojams personām ar parādsaistību apjomu līdz 5 000 eiro.

Visi šie augstāk minētie jautājumi ir sabiedrībai ļoti būtiski, tie skar plaša personu loka tiesības, prasa drīzu risinājumu, kā arī ir pietiekami sarežģīti un laikietilpīgi. Ņemot vērā minēto, šobrīd nav iespējams sniegt konkrētu informāciju par provizoriskiem labticīga ieguvēja aizsardzības mehānisma iespējamo risinājumu izstrādes termiņiem vai konkrētiem risinājuma modeļiem. Vienlaikus informēju, ka Tieslietu ministrija ir pieņēmusi zināšanai tiesībsarga sniegto informāciju par privātpersonu iesniegumiem un nākotnē plāno izvērtēt nepieciešamību un iespējas pilnveidot labticīgā īpašuma ieguvēja tiesību aizsardzības mehānismu.

Ministru prezidenta biedrs,

tieslietu ministrs

Jānis Bordāns